

РОЗДІЛ 8 ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.111.09(092)"15/16"

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.54>

ТРАДИЦІЇ ПЕТРАРКІЗМУ У ЗБІРЦІ ДЖОНА ДОННА «ПІСНІ І СОНЕТИ»

TRADITIONS OF PETRARCHISM IN JOHN DONNE'S SONGS AND SONNETS

Маркова М.В.,

orcid.org/0000-0002-3161-5476

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри романської філології та компаративістики

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

У пропонованій статті розглянуто проблему рецепції петраркізму у ліриці маловідомого в Україні англійського письменника кінця XVI – початку XVII століття Джона Донна. Констатовано, що у науковому дискурсі англійського світу немає єдиного погляду стосовно приналежності митця до європейського петрарківського дискурсу, проте у його збірці «Пісні і сонети» можна легко віднайти безліч прямих паралелей із поезіями «Canzoniere» Франческо Петрарки. Зокрема, Джон Донн використовує такі типово петрарківські художні елементи, як порівняння героїні своїх поезій із сонцем та змалювання її як душі й центру світобудови; мотиви хвороби жінки, її трагічної передчасної смерті та викликаних ними катастрофічних для всесвіту наслідків; мотиви кончини самого ліричного героя, котрий за життя коханої прагне через смерть позбутися любовних страждань, а після її відходу – поєднатися з жінкою у потойбіччі; метафори «кохання-смерті» та «розлуки-смерті»; воєнну метафорику, в термінах якої описуються драматичні перипетії взаємин закоханих, та образ Амура, від стрілу якого неможливо сховатися; а також традиційні гіперболи та афектації, які дотепно переосмислює у гумористичному руслі. Продемонстровано, що на відміну від більшості послідовників Франческо Петрарки, засвоєння петрарківської манери Джоном Донном носило творчий характер. Англійський письменник не був простим епігоном великого італійця, а запропонував власну, оригінально-авторську інтерпретацію ключових змістових та формальних елементів петраркізму. Доведено, що навіть пропри те, що у багатьох верхах Джона Донна маємо справу з ліричною ситуацією, кардинально протилежною до петрарківської, в якій герой та героїня перебувають у щасливих любовних стосунках, англійський автор, безперечно, перебував у силовому полі європейського петрарківського руху.

Ключові слова: петраркізм, рецепція, інтерпретація, традиція, лірика.

The proposed article considers the problem of the reception of Petrarchism in the lyrics of the little-known in Ukraine English writer of the late XVI – early XVII centuries John Donne. It has been stated that in the scientific discourse of the English-speaking world there is no consensus on the question of the artist's belonging to the European Petrarchan discourse, but in his book "Songs and Sonnets" one can easily find many direct parallels with the poems of Francesco Petrarch's "Canzoniere". In particular, John Donne uses such typical Petrarchan elements as comparing the heroine of his poems with the sun and depicting her as the soul and center of the universe; motives of the woman's illness, her tragic death and the catastrophic consequences for the universe caused by these events; motives of the death of the lyrical hero, who during the life of his beloved seeks to get rid of love suffering through his own death, and after her death – to reunite with a woman in the afterlife; metaphors of "love-death" and "parting-death"; military metaphors, in terms of which the dramatic vicissitudes of the lovers' relationship are described, and the image of Cupid, from whose arrows it is impossible to hide; as well as traditional hyperbole and affectations, which he cleverly reinterprets in a humorous way. It has been shown that, unlike most of Francesco Petrarch's followers, John Donne's assimilation of the Petrarch manner was creative. The English writer wasn't a simple epigone of the great Italian, but offered his own, original and authorial interpretation of the key Petrarchan semantic and formal elements. It has been proved that even though in many of John Donne's works we are dealing with a lyrical situation, radically opposite to the Petrarchan one, in which the hero and heroine are in a happy love affair, the English author remained in the field of European Petrarchan movement.

Key words: interpretation, lyrics, Petrarchism, reception, tradition.

Постановка проблеми. Дж. Донн – автор надзвичайно цікавий і суперечливий. Попри те, що ще за життя (1572 – 1631) митець здобув собі славу законодавця поетичної моди, включення його спадку до канону англійської літератури відбулося лише у минулому столітті. Широка ж популярність прийшла до письмен-

ника значною мірою завдяки іншому письменнику – у 1940 р. Е. Гемінгвей видає один із найбільш відомих романів, назвою та епіграфом для якого обирає цитати з проповіді Дж. Донна – «По кому б'є дзвін». З цього моменту постать англійського поета, прозаїка і проповідника міцно входить до кола зацікавлень світових літературоз-

навців, виходять численні видання його текстів, а у США – навіть окремий науковий журнал, присвячений його творчості – «John Donne Journal». Протягом ХХ ст. з'являється величезна кількість праць, у яких розглянуто художній доробок митця (В. Гамільтон, К. Гант, Д. Гасс, Г. Гарднер, Е. Госс, Г. Грирсон, Дж. Лейшман, В. Мілгейт, Л. Таурні та ін.), однак навіть в англomовному світі на сьогоднішній день немає єдиного погляду на деякі його аспекти. Зокрема, це стосується питання про співвідношення лірики Дж. Донна із петрарківською поетичною течією [див.: 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Варто відзначити, що заявлена проблема артикулювалася й у радянському та пострадянському літературознавстві, проте не знайшла будь-якого задовільного вирішення. Ще у 1974 р., коли читачі в СРСР лише починали знайомитися з творчістю талановитого англійця, А. Горбунов у статті «Монарх інтелекту (про Джона Донна)» однозначно маркував його як антипетраркіста: «З самого початку Донн рішуче порвав із традицією англійських петраркістів, що зайшла в глухий кут» [2, с. 266]. Таку саму думку висловили у своїх роботах і такі радянські дослідники, як В. Захаров [3] та В. Хрипун [4]. Натомість уже в пізніших розвідках А. Горбунов почав схилитися до компромісних визначень. Так, у праці 2012 р. «Три великі поети Англії: Донн, Мільтон, Вордсворт» літературознавець говорить про антипетрарківські тенденції лише стосовно елегій митця, зауважуючи при цьому, що навіть серед них є вірші, що відверто тяжіють до петрарківської течії, наприклад, «His Picture» («Портрет») чи «On his Mistress» («На бажання коханої супроводжувати його, переодягнувшись пажем») [5, с. 35].

Теза про те, що елегії Дж. Донна мали яскраво виражений полемічний щодо петраркізму характер, висловлюється і в дослідженнях сучасного українського науковця А. Безрукова [6, с. 118], а також таких російських літературознавців, як О. Половинкіна [7, с. 210] та І. Скиба [8, с. 283]. Поряд із тим, остання не заперечує вагомості петрарківських елементів у художній парадигмі «Пісень і сонетів», де «авторська позиція пов'язана з рецепцією петраркізму» [9, с. 13]. Подібну позицію відстоює і перекладач Дж. Донна Г. Кружков. Як бачимо, більшість зі згаданих літературознавців вбачають у творчості Дж. Донна і петрарківські, і антипетрарківські риси одночасно.

Оскільки наші думки стосовно петрарківських імпульсів в «Елегіях» Дж. Донна викладені в окремій розвідці [див.: 10], метою пропонова-

ної статті є прослідкувати рецепцію петраркізму у збірці «Пісні і сонети».

Виклад основного матеріалу. Лірична збірка «Пісні і сонети» створена в останнє десятиліття ХVI – перше десятиліття ХVII ст. Тут, однак, необхідно уточнити, що ця книга поезій була укладена не самим автором, а його видавцями. У першому посмертному виданні творів Дж. Донна, здійсненому 1633 р., вірші, які зараз традиційно входять до збірки, ще були надруковані впереміж з іншими текстами, але вже два роки потому їх було зібрано у єдиний цикл і опубліковано під назвою «Songs and Sonets».

У період, коли Дж. Донн писав «Пісні і сонети», петраркізм в англійській літературі утримував ще доволі міцні позиції. Так, саме на 90-і рр. ХVI ст. припадає відомий елизаветинський «сонетний бум», коли десятки добре- і мало-знаних авторів (Ф. Сідні, Е. Спенсер, С. Деніел, Г. Констебль, Т. Лодж, Дж. Флетчер Старший, Б. Барнс, М. Дрейтон, В. Персі, Р. Барнфілд, Б. Гриффін та багато інших) видають свої сонетні цикли, укладені за взірцем Петрарчиної «Canzoniere». Хоча, заради справедливості, не можна не згадати і той факт, що в цей же період розпочинаються і перші серйозні випадки проти тотального захоплення петраркізмом, які поволі «розхитують» його становище в англійській художній словесності. Таким чином, Дж. Донн і справді перебував під впливом перехресних тенденцій – з одного боку, він не міг ігнорувати домінування петрарківських тем і мотивів, образів і символів, характерне для ліричної практики його часу, з іншого ж – намагався дистанціюватися від надмірностей і шаблонів петраркізму, т. зв. «загальних місць», які вже давно втратили свою яскравість та принаду для англійського читача, гумористично переосмислюючи їх та навіть подекуди відкрито іронізуючи над ними. Щоправда, сучасний науковий погляд на антипетрарківські тенденції в літературі Англії трактує їх як лише один із варіантів самого петраркізму, позаяк жоден із його критиків так і не зміг вийти за рамки самої петрарківської художньо-естетичної системи, послуговуючись у боротьбі з нею її ж прийомами і засобами. Яскраве підтвердження цьому – відомі антипетрарківські пасажі Ф. Сідні, який і сам створив найбільш знаний петрарківський сонетний цикл англійської літератури – «Астрофіла і Стеллу».

Англійський петраркізм часів Дж. Донна – явище доволі синкретичне. Британські петраркісти зламу ХVI – ХVII ст. орієнтувалися вже не стільки на Ф. Петрарку та його «Книгу

пісень», як на французьких послідовників великого гуманіста, насамперед П. Ронсара та поетів «Плеяди», а також своїх англійських попередників – Т. Ваетта, Г. Говарда, графа Саррі, і, звісно ж, Ф. Сідні. Сліди творчої манери всіх цих митців, за бажання, можна відшукати у ліриці Дж. Донна. Проте, на наше переконання, як вихідний варіант петраркізму завжди повинна розглядатися любовна лірика самого Ф. Петрарки. Дуже коротко зупинимося на тих її особливостях, які знайшли продуктивне продовження у творчості численних адептів італійського генія.

Як відомо, «Книга пісень» – це сумна історія кохання героя Ф. Петрарки до жінки, котра сховалася під іменем Лаури. Взаємини героїв побудовані за взірцем куртуазного кохання, кохання-служіння: любов зароджується з першого погляду, проте героїня принципово недосяжна для закоханого, він може лише здаля спостерігати за нею, милуватися її красою, голосом, манерами, не очікуючи на взаємність. Лаура жорстока і черства, горда і незворушна, її серце крижане. Проте таке почуття, уособлене, до слова, в образі Амура, робить героя шляхетнішим і духовно багатшим, а, окрім того, оскільки жінка є більше ангельським створінням, аніж людським, підносить його до божественних висот. Особливо помітними ці мотиви стають у другій частині «Canzoniere» («На смерть мадонни Лаури»), коли героїня помирає і вже не може спокушати героя тілесно, заступати йому праведну дорогу до Бога (нагадаємо, Ф. Петрарка мав духовний сан). Поезія при цьому виступає, з одного боку, засобом здобути прихильність Лаури та прославити її у віках, з іншого – способом полегшити душевні страждання безнадійно закоханого поета. В основі такої концепції кохання – теорія неоплатонізму – найбільш вагомої філософської системи європейського Відродження [див.: 11].

Якщо ж говорити про художню форму, а не ідейний зміст, то тут варто насамперед згадати про ліричний жанр сонета як найбільш використовуваний Ф. Петраркою, а також його відомі метафори, антитези, оксюмори та гіперболи, які в ренесансній літературі Європи склали своєрідний риторичний код, без використання якого писати любовну лірику було просто немислимо. Це, для прикладу, такі фігуральні утворення, як «крижане полум'я» / «полум'яний лід», «шквали зітхань», «океани сліз», «приємні муки», «солодка печаль», «солодкі страждання», «солодка смерть», «люба ворогиня», «кохання-смерть», «любов-війна» і т. ін. Типовим завдяки Ф. Петрарці став і портрет донни: білосніжна шкіра, золотисте волосся,

голубі очі-зорі, зуби-перли, губи-троянди, витончені руки та шия, тендітний стан. Спробуємо прослідкувати, якою мірою «Пісні і сонети» корелюють із основними петрарківськими константами.

Насамперед слід зазначити, що хоча у доробку Дж. Донна і є вірші під назвою «сонет», ця назва вживається у сенсі, притаманному для тогочасної англійської літератури. В англійській мові XVI ст. слово «сонет», паралельно з його класичним потрактуванням як жанрової форми, мало ще й інше значення. В елизаветинській ліриці сонетами називали невеликі за обсягом вірші любовного змісту та нерегламенованої форми. Оскільки чіткої формальної структури ці твори не мали, на їх жанрову приналежність указувала саме специфіка тематики. Крім того, існувала відмінність і на рівні правопису: сонет як синонім любовної поезії з довільною кількістю рядків писався з однією буквою «n» («sonet»). Саме таке написання маємо й у заголовку збірки Дж. Донна, і саме тому російською мовою цей заголовок здебільшого перекладають як «Песни и стихотворения о любви». Тобто власне сонетів як чотирнадцятирядкових віршів із особливою схемою римування в англійського поета немає. Друга суттєва відмінність між поезією Дж. Донна та Ф. Петрарки полягає в тому, що у багатьох творах першого маємо справу з ліричною ситуацією, кардинально протилежною до петрарківської, в якій герой та героїня перебувають у щасливих любовних взаєминах. Однак, змальоване Дж. Донном кохання, як і петрарківське, теж у цілому відповідає неоплатонічній концепції (напр., «Хмара й ангел», «Екстаз», «Добрий ранок», «Моці»). У всьому ж іншому Дж. Донн, як буде показано нами далі, дуже близький до традицій європейського петраркізму.

У «Піснях і сонетах» немає портретних характеристик героїні, як і не згадується її ім'я. Логічно припустити, що, позаяк поетичні тексти цієї збірки створювалися у різний час, то й жіночі прототипи (якщо такі, звісно, були) – у них теж різні. Відтак – говорити про певний узагальнений образ жінки в «Піснях і сонетах» можливо лише дуже умовно, хоча й можна виділити окремі сталі його характеристики. Так, як і у Ф. Петрарки (IV, XVIII, CCXVIII, CCXIX), жінка в Дж. Донна порівнюється із сонцем, здатна його замінити і навіть затьмарити (напр., «Приманка», «Добрий ранок»). В обидвох митців героїня змальовується як душа всесвіту, його центр і основа, тому її хвороба, а тим більше кончина спричиняють у світі незворотні похмурі наслідки. Порівняймо:

Амур мені нашіптує з докором:
 «Вона живе – й безцінна кожна мить,
 А зникне, о, тоді вже вочевидь
 Блаженне моє царство рухне скоро.
 Як без світлil і зір небесна шата,
 Без вітру сфера, без роси туман,
 Як чоловік безріка, безуман,
 Як океан без риб і перекатів,
 Тоді усе замре в похмурій ночі,
 Коли вона склепить навіки очі»
 [12, с. 178].

*But yet thou canst not die, I know;
 To leave this world behind, is death;
 But when thou from this world wilt go,
 The whole world vapours with thy breath.
 Or if, when thou, the world's soul, go'st,
 It stay, 'tis but thy carcass then;
 The fairest woman, but thy ghost,
 But corrupt worms, the worthiest men¹ [13].*

Як і в «Canzoniere», можемо натрапити в «Піснях і сонетах» і на мотиви смерті самого ліричного героя. В італійського автора вони здебільшого актуалізовані у другій частині збірки, де закоханий, не знайшовши в собі мужності, аби змиритися зі смертю коханої жінки, готується піти вслід за нею (напр., CCLI, CCXCII, CCCXX, CCCXLIX), хоча й за життя герой неодноразово кликав смерть, аби позбутися любовних мук (напр., XXXVI, CCXVII). У Дж. Донна маємо дуже подібну ліричну ситуацію (поезія «Повернення»): «*She's dead; <...> And so my soul, more earnestly released, / Will outstrip hers; as bullets flown before / A latter bullet may o'ertake, the powder being more*»² [13]. Крім того, як своєрідна форма смерті потрактоване у ліриці обидвох поетів і саме кохання. Ф. Петрарка, приміром, у CXXXII поезії «Книги пісень» називає любов «живлющою смертю». Англійський автор у вірші під назвою «Парадокс» пропонує таку дотепну інтерпретацію мотиву «кохання-смерті»: «*I cannot say I loved, for who can say / He was kill'd yesterday. / Love with excess of heat, more young than old, / Death kills with too much cold; We die but once, and who loved last did die, / He that saith, twice, doth lie; / For though he seem to move, and stir a while, / It doth the sense beguile*»³ [13]. Так само зі смертю обидва поети ототожнюють розлуку: Ф. Петрарка присвячує цій темі, зокрема, XLVII вірш, Дж. Донн – поезії «Останнє зітхання», «Підрахунок», «Прощання. Про сльози». Щоправда, навіть смерть не є у петраркізмі кінцем справжнього кохання – у загроб-

ному світі закохані обов'язково мають зустрітися і знову поєднатися. Італійський автор висловлює цю думку у віршах CCXLVII та CCXLVIII, англійський – у поезії «Річниця».

Спільним для англійського та італійського поетів є й зіставлення кохання з війною. Ф. Петрарка широко використовував у своїх поезіях воєнну метафорику, зокрема писав про солодкий любовний полон (LXXXIX), про те, що ліричний герой веде постійні битви (CXXIV), а Лаура раниць / вбиває його своїми стрілами (CXXXIII). Англійський митець теж експлікує характерні для європейського петраркізму образи облоги та капітуляції: «*Small towns which stand stiff, till great shot / Enforce them, by war's law condition not; / Such in Love's warfare is my case; / I may not article for grace, / Having put Love at last to show this face*»⁴ [13]. У контексті воєнної метафорики варто розглядати й образ крилатого лучника Амура (Купідона). В «Canzoniere» він змальований дуже об'ємно (II, XXV, XXXV, CXIV, CXL, CLXXIX, CXCVIII, CCLXXI, CCCLIV та багато ін.). Цікаво, що Дж. Донн запозичує у Ф. Петрарки навіть найменші деталі цього художнього образу, як, приміром, те, що поживою для античного бога є сльози закоханих (порівн.: XCIII та «Любовна їжа»).

Окрім традиційного Амура, ще однією цікавою метафорою кохання є в обох митців персоналізований образ серця, яке не підпорядковується закоханому, живучи власним життям. Серце прагне весь час бути поряд із коханою жінкою, тому навіть коли герой кудись вирушає, воно залишається вдома. У Ф. Петрарки цей мотив становить фундамент ліричного сюжету кількох поезій (XXI, CXXXIX, CCXLII) – Дж. Донн поклав його в основу «Цвіту».

Прославляючи Лауру, підносячи та ідеалізуючи її, італійський гуманіст не забуває, що вона є земною істотою, тому подекуди не приховує її хиб та недоліків, зокрема, пише про жіночу зрад-

¹ Оскільки тексти Дж. Донна не перекладені українською мовою, тут і далі наводимо російськомовний переклад: «Прошу тебя, не умирай! – / С твоим последним содроганьем / Весь мир погибнет, так и знай, / Ведь ты была его дыханьем. / Лишен тебя, своей души, / Останется он разлагаться, / Как труп в кладбищенской тиши, / Где люди-черви копошатся» [14, с. 100].

² «Она мертва; <...> И потому все ближе час, / Когда моя душа, из плена плоти / Освободясь, умчится вслед за ней: / Хоть выстрел позже, но заряд мощней / И ядра поравняются в полете» [14, с. 102 – 103].

³ «Любил» звучит почти как «умер» или / «Меня вчера убили»; / Любовь испепеляет – тем верней, / Чем любящий юней. / Тот мертв, кто знал любовь уже однажды: / Не умирают дважды; / Пускай он с виду кажется живым – / Не верь глазам своим» [14, с. 73].

⁴ «Упрямый гарнизон, / Что вынудил врага стрелять, / Кондиции не вправе выставлять. / Стреловец заслужил свой гнев: / Я ждал, ворота заперев, – / И сдался, только лик Любви узрев» [14, с. 127].

ливність (CLXXXIII): «Любові в жінки знаю я межю: / Вона на день, а може, і на два» [12, с. 159]. В англійського поета ця тема розроблена значно розлогіше – невірність постає у нього практично невід’ємною рисою жіночого характеру (див.: «Послання», «Пісня», «Нерозбірливість», «Жіноча постійність» тощо). Погляд Дж. Донна на жінок – куди реалістичніший, навіть приземленіший, ніж Петрарчин, що навіть давало підстави окремим дослідникам (Дж. Е. В. Крофтс, К. Мейр, П. Пінка) звинувачувати його у мізогнії. Вважаємо ці випадки цілком необґрунтованими, позаяк така специфіка потрактування жінки, на нашу думку, зумовлена у митця своєрідністю рецепції самого петраркізму. Письменник широко послуговується петрарківськими темами, мотивами та образами, проте робить їх наближенішими до життя. Так, зокрема, він не сприймає петрарківських афектацій та гіперболізацій, свідченням чого може слугувати вірш «Підрахунок», де петрарківські банальності й перебільшення фактично доведені до абсурду: «*For my first twenty years, since yesterday, / I scarce believed thou couldst be gone away; / For forty more I fed on favours past, / And forty on hopes that thou wouldst they might last; / Tears drown’d one hundred, and*

*sighs blew out two; / A thousand, I did neither think nor do, / Or not divide, all being one thought of you; / Or in a thousand more, forgot that too. / Yet call not this long life; but think that I / Am, by being dead, immortal; can ghosts die?»*⁵ [13].

Поряд із цим, є у «Піснях і сонетах» і вірші, які ніби написані самим Ф. Петраркою – настільки вони пройняті петрарківським духом та сконструйовані із типових петрарківських одиниць. Таким текстом є насамперед «Твікенгемський сад», проте, зважаючи на складність та неоднозначність його потрактувань, вважаємо, що він має стати предметом окремого розгляду.

Висновки. Отож, можемо зробити висновок, що Дж. Донн, безперечно, перебував у силовому полі петрарківського руху. Багато текстів його збірки «Пісні і сонети», як було продемонстровано, мають прямі паралелі з поезіями «Книги пісень». Однак слід звернути увагу на той факт, що на відміну від більшості європейських учнів Ф. Петрарки, рецепція петрарківської манери Дж. Донном носила творчий характер. Англійський митець не був простим епігоном великого італійця, а запропонував власну, оригінально-авторську інтерпретацію ключових змістових та формальних елементів петраркізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Маркова М. Осмислення проблеми петраркізму Джона Донна у літературознавчому дискурсі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2016. № 2 (12). С. 67–73.
2. Горбунов А. Монарх інтелекта (о Джоне Донне). *Иностранная литература*. 1974. № 8. С. 264–266.
3. Захаров В. Опыт классификации «Песен и сонетов» Джона Донна. *Анализ стилей зарубежной художественной и научной литературы* : межвузовский сборник. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1980. Вып. 2. С. 21–30.
4. Хрипун В. Лирический герой Джона Донна («Песни и сонеты»). *Актуальные вопросы курса истории зарубежных литератур XVII века* : сборник научных статей. Днепропетровск : ДГУ, 1974. С. 80–98.
5. Горбунов А. Три великих поэта Англии: Донн, Милтон, Вордсворт. Москва : Издательство Московского университета, 2012. 230 с.
6. Безруков А. Риторичні витоки метафізичної поезії й особливості її формування в англійській літературі XVII століття. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2014. № 12. С. 118–121.
7. Половинкина О. «Любовная война» Джона Донна: форма и деформация жанра любовной элегии. *Вестник Пермского университета. Серія : Российская и зарубежная филология*. 2011. Вып. 4. С. 210–216.
8. Скиба И. Традиция Овидия в «Элегиях» Джона Донна. *Вестник Челябинского государственного педагогического университета*. 2010. № 6. С. 283–290.
9. Скиба И. Парадигма образа женщины в «Элегиях» и «Песнях и сонетах» Джона Донна : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.01.03. Москва, 2010. 20 с.
10. Маркова М. Рецепція петраркізму в елегіях Джона Донна. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 17 (57). Т. I. С. 69–72.

⁵ «С тех пор, как я вчера с тобой расстался, / Я первых двадцать лет еще питался / Воспоминаньями; лет пятьдесят / Мечтал, надеждой дерзостной объят, / Как мы с тобою снова будем вместе! / Сто лет я слезы лил, вздыхал лет двести, / И тыщу лет отчаянье копил – / И тыщу лет спустя тебя забыл. / Не старие ли я стал Мафусаила? / Нет, я – мертвец. Жизнь без тебя – могла» [14, с. 83].

11. Маркова М. Філософські основи петраркізму. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Літературознавство*. Тернопіль : ТНПУ, 2017. Вип. 46. С. 321–332.
12. Петрарка Ф. Канцоньєре / пер. з іт. А. Перепаді. Харків : Фоліо, 2008. 282 с.
13. The works of John Donne. URL : <http://www.luminarium.org/sevenlit/donne/donnebib.htm>
14. Донн Дж. Стихотворения и поэмы / пер. с англ. ; под ред. Г. Кружкова. Москва : Эксмо, 2011. 480 с.